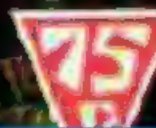

175

पांदोबा

फेब्रुवारी १९७५

मातीतून सोने

एका गावी एक घेतकरी रहात असे. त्याला एक मुलगा होता. मुलगा लहान असतांनाच त्याची आई मारली. पुढे काही दिवसांनी घेतकरी बुडा भाजारी पडला त्याला वाटले की त्या आजारातून तो उठणार नाही. म्हणून त्याने मुलाला जवळ बोलावून म्हटले—“बाळ, मी मरीच आहे. म्हणून तुझ्या खाडी मी जमीन जुमळा काढी ठेवू शकलो नाही. परंतु मी तुला आशीर्वाद देतो की तुझ्या हातात माती देखील सोने होईल. बाप कारत्यावर मुलाने श्रद्धा व भक्तिपूर्वक बापाचे स्मरण करून पुष्कळ परिश्रम केले आणि शेतीभाजी केली. त्याच्या आपल्या श्रमकात पुष्कळ यश मिळाले व हाके पैसे त्याच्याजवळ जमा झाले की त्याने झाडाचा एक मळा विकत घेतला. त्याने आपल्या मळ्यात खेळीत पुष्कळ मेहनत केली अन् खूप दाखे लागली.

हळूहळू त्याने मळाच्या आजूबाजू काही बाग विकत घेतल्या. माते घरण्यासाठी एकहोडीनच विपत्त पेटली आणि तेल्हागीत तेल्हाकाडण्याचे काम पण सुरू केले. तेल्हाच्या व्यापारात व माते घरण्याच्या यक्षात त्याच्या पुष्कळ कायदा होऊ लागला हळूहळू त्या गांवच्या श्रीमंतात त्याची गणना होऊ लागली. तो जे काम करी त्यात त्याला कायदाच कायदा होई. अता तो थोड्या आरामात राहू लागला. त्याच्याकडे पैसे असल्यामुळे एका श्रीमंताच्या मुलीशी त्याचे लग्न झाले.

एकदा त्याला आपल्या मछिबावर रांका आली. तो आपल्या एका जीवरच कंठच मित्राला म्हणाला—“मित्रा! माझ्या हाक्ती बाहेर मछिबाने मला दिले आहे. कारण हाक्ते सहज एकडे मोठे ऐश्वर्य मिळाले आहे की ते पाहून केव्हा केव्हा असे वाटते की

ते तितकेच सहजी माझ्या हातून निसटून पण जाईल. म्हणून माझे नुकसान होईल असे काही तरी करून गहावेने वाटू लागले आहे. नुकसानच नुकसान होईल असे काही सुचव. म्हणजे फालतू पैसे निघून तरी जातील.”

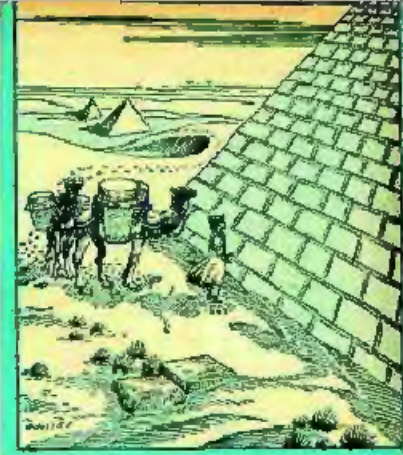
मित्राने त्याला विचारले—“खजूर कोडे मिळतो?”

“कैरोहून येतो, तुला माहीत नाही का?” तो तरुण म्हणाला.

“सग असे कर, खजूर आपल्या बाजारात विकत घे आणि तो कैरोला घेऊन आऊन थोडे म्हणजे तुला पाहिजे आहे ते होईल. येथे जस्त किमतीवर विकत घेऊन कैरोच्या बाजारात स्वस्त विकाने लागले म्हणजे नुकताच होईल.” मित्राने सल्ला दिला.

त्या तरुणाला मित्राचा सल्ला आवडला. त्याने बाजारात कैरोहून आलेला जेवडा खजूर होता तो सर्व विकत घेतला. कित्येक जंट भाड्याने मागून घेऊन त्यांच्या पाठीवर तो खजूर काढून कैरोला निघाला.

कित्येक दिवस वाळवंटातून प्रवास करीत करीत तो पिरामिडच्या त्या प्रसिद्ध देशात सुमारे एका महिन्याने पोचला. तेथे पोचल्या-

वर त्याला आश्चर्याचा वपराच पसला. समोसून इजिप्त देशाचा सुलतान पांढऱ्या पोड्यावर उभून येत होता. त्याच्या बरोबर कित्येक भोकर होते आणि प्रत्येकाच्या हातात एकेक वाळणी होती.

त्या तरुणाने मुलतानाला नखपणे कोनिश करून विचारले—“जहापनाह, आपल्या बरोबर आलेल्या या भोकरांच्या हातात या वाळण्या काय काय?”

सुलतान म्हणाला—“काय सांगू, आज मी बाप थोड्यावर वा बाजूने किरायला निघालो होतो. येव्हा माझ्या बोटातकी जंगली खाडी पडली. ही जंगली जंगल-

लगाव्या वेळीं शेताची क्षुण म्हणून आम्हा येथून आरुच्या बोटात घातली होती. ती अंगडी मला स्वतःच्या शायपेक्षा जास्त मोलाची वाटते. म्हणून ती मिलेपर्यंत मी तसे वाळवंट वाळून पाहण्याचे ठरविले आहे."

नंतर राजाने त्या तरुणाला विचारले-
"पण हे सांग, तू कैरीला कशासाठी जातो आहेस?"

"मी हा खजूर विकायला येऊन जातो आहे!" तो तरुण म्हणाला.

राजाने चकित होऊन विचारले-
"अरे सुळवा, व्यापारी कैरीहून परगावला खजूर विकायला येऊन जातात. जस खजुरांची जाडे तर पहा, खजुराचे घोंस लोंवताहेत प्रत्येक झाडावर. हा खजूर विकून तुला काय मिळणार? एक छत्राम तरी मिळेल का?" सुळवान बऱ्याच वेळ शिपाई त्या तरुणाच्या मूर्खपणावर हसू लागले.

तो तरुण स्मित करून म्हणाला-
"माझा नुकसान होईल म्हणता? अशक्य! कारण माझ्या वडिलांनी मला आशीर्वाद दिला आहे की मी मातीला हात लावला तर मातीचे सोने होईल." असे बोलत असता त्याने सहज बाळून हात घालून मूठभर वाळू उचलली आणि आश्चर्य म्हणजे त्याच्या हातातली वाळू पळून पडली आणि त्याच्या हातात अंगडी मान उरली.

"हीच मी शोधत असलेली अंगडी!" सुळवान आनंदाच्या भरत ओरडून म्हणाला.

सुळवान म्हणाला-
"तुला बाप म्हणाला ते खरे आहे बाबा! तुझ्या हातातल्या वाळूतून सोन्याची अंगडी निघाली दय." असे म्हणत सुळवानाने त्या तरुणाचा सगळा खजूर कुण्ट दाम देऊन विकत घेतला आणि त्याला सोडे इनाम दिले.

नुकसाय सोसण्यासाठी कैरीला वेळेका तरुण भरपूर फायदा घेतून श्री परतला.

कृतक जाडव

मोरोक्को देशातल्या एका गावी एक विहीर होती. विहीर गावाबाहेर होती. गावकरी त्याच विहिरीचे पाणी काढून आपल्या श्री वाहून नेत.

एक दिवशी मसूर नावाचा एक तरुण युवक त्या विहिरीवर पाणी मरायला आला. तो शेजारच्या खजुराच्या झाडाखाली बसून पाणी मरायला शेजाराज्यापासून पहात होता. तो या जगात एकटाच होता. एक कुलता होता, तो दुसऱ्या एका गावी रहात होता.

मसूर खजुराच्या झाडाखाली बसला असता एका तरुण मुलीने विहिरीचे पाणी काढल व बुरखा वाजून साकून पोटावर पाणी पिऊन घेतले. तिच्या त्या मुलीचे हस पाहून मसूर चकितच झाला. त्याने, लव्ज आस्तव नाही का? पण मला काही करावचे तर तिच्याशीच, असे मनाची निवडीना अवधी था." मसूर अमीनाच्या ठरविळे. ती मुलगी पार्श्व बसून बरी आपाला म्हणाला.

विचारी तेव्हा मसूर तिच्या पाठोपाठ गेला. त्या मुलीचे नाव अमीना असे होते. मसूर अमीनाच्या बापायला जाऊन म्हणाला-
"तुमच्या मुलीची माझे लग्न करून घाल का?"

अमीनाचा बाप एक व्यापारी होता. तो म्हणाला-
"हे पहा मुला, माझा मुलीला आपली पुष्कळ चंगली चांगली स्पष्टे सांगून आली आहेत. तुझ्याशी तिचे लग्न करून घ्यायला मला मुळीच हरकत नाही. पण एक बट आहे, पाचशे तोळे चांदी तु दिली पाहिजेस."

मसूर जवळ फक्त तीस तोळेच चांदी होती.

"पाचशे तोळे चांदी म्हणजे मोठी आस्तव नाही का? पण मला काही निवडीना अवधी था." मसूर अमीनाच्या बापायला म्हणाला.

"मी फक्त दहा दिवस बांब्याला तयार आहे. तोंपरत तू पांचवे गोळे चावी आणि द्याला नाहीस तर येथपर्यंत येण्याची तसदी घेऊ नकोस." अमीताचा वाप म्हणाला.

मंसूर देशा दिसांच्या वाता परत येण्याचे वक्तव्य घेऊन परती परत आल्या. त्याच्या गल्लीत किवा गावात त्याला चारघे भ्रमर तोडं चावी कोल देणार?

मंसूरला खावेली त्याच्या चुलत्याची आज्ञा होती. तो दूरच्या एका गावी रहात आहे. त्याला मंसूरने कधी पाहिले नव्हते की त्याच्या चुलत्याने मंसूरला कधी पाहिले नव्हते. परंतु कदाचित आपली

गरज पाहून तो कर्ज देईल ही आशा घेऊन मंसूर चुलत्याच्या गावी निघाला. गाव दूर होते. वाटेस एका जागी संध्याकाळ झाली तेव्हा झाडा खालीच मंसूर उजाळपर्यंत पडून राहला. उजाडल्यावर तो आपल्या चुलत्याच्या गावी येऊन पोचला. गावात एकेक टाकताच समोर एक मनूय दिसला. त्याला मंसूरने आपल्या चुलत्याचे नाव सांगून तो कोठे राहतो हे विचारले.

त्या माणसाने एका गल्लीकडे बोट दाखविले व म्हणाला—"त्या गल्लीत पुढे गेल्या की एका भराच्या आवाराची पडकी भिन दिसेल. घर मुळा पक्केच आहे." त्या माणसाने घराची खूण मंसूरला छान समजावून सांगितली.

मंसूरला पहिल्याने वाटले होते की त्याचा चुलता चांगला श्रीमंत असेल. परंतु घराचे वर्णन ऐकून त्याच्यामन जो जोशसर निघाला. त्याने प्रत्यक्ष आजून घर पाहिले तेव्हा त्याला चरण खुरलून उतराह पण बस पडला. घर मुसते पडकेच नव्हते तर दगड गोटे व रुखत्याचा डोंग घराच्या कापी खाजूला पडला होता. घरासमोर एक पांढरे मस्तुकडे गाढव बांधलेले होते. गाढवाने मंसूरकडे पाहिले. त्याची केविल-

वाणी कृप्री जणू विचारीत होती—"मला खायला काही घालशील का?"

मंसूरला त्या गाढवाची दबा आली. खायला न मिळाल्यामुळे तो अशक्य दिसत होता. मंसूर बाबारात जाऊन बोडके गवत विकत घेऊन आला आणि त्याने ते गाढवा समोर टाकले. गाढव मान हलवून उतावीळ पगाने ते गवत खाऊ लागला. नंतर मंसूर घरात जाऊन आपल्या चुलत्याला भेटला व सलाम करून आपली ओळख दिली. मंसूरला भेटून त्याच्या चुलत्याला आनंद झाल्याचे दिसले नाही. तो स्वतःच्या साप्पासाठी बाजारातून पावरोटो घेऊन आला होता. त्याच्या एक लहानसा लुकडा तोडून मंसूरला खावला देत म्हणाला—"मी गरीबीत दिवस काटित आहे, वाळ!"

"काका मला बोड्या पैसाची गरज आहे, म्हणून आले होतो, तुमच्याकडे कर्ज मागायला." मंसूर म्हणाला.

"माझ्याकडे अर्धित कोडे पैसे कर्ज घ्यायला? उरलेले दिवस झेलाच्या कुपेने कसे जावात हे पाहती आहे." बुद्धता म्हणाला.

कुसत्या विचारी मंसूर निराश होऊन परत निघाला. तेव्हा त्याचा चुलता म्हणाला—"तू माझ्या अरोबर मल बाजारापर्यंत

मी हे गाढव विकाने, म्हणतो. फुकटाचे जागे आहे. कामघान काही नाही आणि गवताचा खर्च मात्र चाळू आहे."

दोघे गाढवाला घेऊन बाजारात गेले. दहा तोळे चांदी देऊन लोक ते गाढव विकत घ्यायला तयार होते. पण ते गाढव मंसूरकडे सारखे पहात होते. जणूकाही ते त्याला सांगत होते—"तूच का नाही मला विकत घेत?"

म्हणून मंसूर चुलत्याला म्हणाला—"काका! मीच घेतो हे गाढव विकत."

"ठीक आहे, बग पे तेच! मी तुला फक्त बीस तोळे चांदी देऊन गाढव घायला तयार आहे." चुलता म्हणाला.

चुलत्यावळी शरदचीस नाच घालायची असा विचार करून मंसूर चुलत्याला म्हणाला-“काका, मला कुठळ आहे. मग माझ्या घरी चला, वीस तोळे चांदी देतो.”

चुलत्याने विचार केला, बरं झालं, काही दिवस कुकट खासता मिळेल, हाय जिखणं? मंसूरने वीस तोळे चांदी आपल्या चुलत्याला दिली. आता त्याच्याकडे फक्त दहा तोळेच चांदी उरली. म्हणजे त्याची गरज कमी होण्या ऐवजी वाढली.

मंसूरचा चुलता वीस तोळे चांदी घेऊन आपल्या गावी परतत असता बोरांनी त्याला लुटले व त्याला छार केले.

चुलता मेल्याने कळत्यावर मंसूर गाढवावर वसून चुलत्याच्या गावी आला. चुलत्याची अंशपेटी क्रिया करण्याची जबाबदारी त्याच्यावरच येऊन पडली. सर्व अंशपेटी क्रिया संपल्यावर मंसूरने सर्व घर हुडकून पाहिले. घरात काही मिळाले नाही.

तो परी घरगुप्तासाठी तयारी करू लागला तेव्हा गाढव घराच्या भितीजवळ जाऊन एका जागी पायांनी जमीन ठकठक लागले. ते पाहून मंसूरला वाटले कुदाचित तेथे काही तरी असेल. म्हणून तो सोजारच्या घरी जाऊन कुठळ फावडे घेऊन माला आणि जमीन लपू लागला. एक फुटभर खणल्यावर जमिनीत पुरलेली एक पेटी त्याला दिसली. पेटीत पाच हजार तोळे तरी चांदी ठेवलेली दिसली. मंसूर आनंदाने उड्या मारू लागला. तो ती पेटी गाढवावर ठेवून आपल्या गावी परत आला. पाचशे तोळे चांदी काढून घेऊन त्याने प्रथम अमीनाच्या बापाला नेऊन दिली.

“ही सर्व त्या अल्लाची मेहरबानी आहे!” असे म्हणत अमीनाच्या बापाने चांदी ठेवून घेतली आणि अमीना बरोबर मंसूरने कथ कथ दिले.

पडकें दुकळ

[२४]

[गडगा वेवलाच्या कुठ्याने व त्याच्या साथीदारांनी जंगलाला निघूनचला पसर-विठ्ठल वंशधरि. त्या दिवशी गावी डोंगराच्या पायथ्याकड झोपत असलेल्या विठ्ठलमुखा व त्याच्या अनुयायांना इम्मु जातीच्या लोकानी घडून आणल्या बाधात येते. त्यांच्या नाचकाने त्यांना पुतारी कोण असे विठ्ठलमुखा वगैरेला विचारले. पुढे-]

इम्मु जातीच्या नाचकाने दिवसीमुख वगैरेंना

जो घडून झपाचक तो एकूण गाडक्या वंशधरिच्या पुत्राच्या फार ज्ञानेव आला नाचक कोण आहे हे दिसतेच आहे. आता कासीयानेगमोव दिवसीमुखने पुढे दिवसीमुख वंशधरि देवलाचे नाच मागून काहले जाणा आणि स्थानेव विक्रमकेसरी व इतर बोवांना सद्गती वाटला सावता येईल, असा त्याने विचार केला. विचारला दिवायय मध्येच चौकड्यासारखा हो म्हणाला-

“इम्मु कुलप्रभु! या लोकांना तो जो घडून झपाचक तो एकूण गाडक्या वंशधरिच्या पुत्राच्या फार ज्ञानेव आला नाचक कोण आहे हे दिसतेच आहे. आता कासीयानेगमोव दिवसीमुखने पुढे दिवसीमुख वंशधरि देवलाचे नाच मागून काहले जाणा आणि स्थानेव विक्रमकेसरी व इतर बोवांना सद्गती वाटला सावता येईल, असा त्याने विचार केला. विचारला दिवायय मध्येच चौकड्यासारखा हो म्हणाला-

पुतारी व म्हणाला ते इम्मु कुलप्रभुला आवाडल नाही. त्याने एकल एकदाच रागाने त्याच्याकडे पाहले इम्मु जातीच्या मानिकाने

हातातल्या धंद्याने पुजाऱ्याला सावध केले व म्हणाला-“तुला मध्ये बाळडेपणा तरण्याची गरज नाही. आपली पायरी सोडून होलाण्याचे धाडस तु करू नकोस.”

मांत्रिकाने धंद्याने टोक पुजाऱ्याच्या वाटीत टोवून त्याला सावध केले होते. त्यामुळे जी धोडी कळ आली तीमुळे पुजाऱ्याचे हात तरळ पाठीवर गेले. इभ्यु कुलप्रमुखाने शिलीमुख व विक्रमकेसरी दोघां कडे पुन्हा एकदा करड्या नजरेने पाहून तेच अपन विचारला. विक्रमकेसरी काही बोलणार इतक्यात शिलीमुख त्याला मध्येच प्रज्वलून म्हणाला-“पुजारी म्हणाला तसा

मीज यांचा नायक आहे, पण मी यांना पेणाचा कोम दाखवून बंधवर जाणले, हे लोटे. माम्ही महाराज विक्रमकेसरीच्या शोकाचे बंधवर आलो आहो. ते इकडच्या मुलखात कोठे तरी वाहेत असे आम्हाला कळले.”

विक्रमकेसरी हे नाव ऐकताने इभ्यु कुलप्रमुख थोडा रचकत्यासारखा रंकित होऊन शिलीमुखकडे पाहू लागला. ते थोळवून पुजारी पुन्हा मध्ये तोंड खुपसून म्हणाला-“इभ्यु कुलप्रमुखा! मी आपल्या परवानगीने बोलू इच्छितो. महाराज विक्रमकेसरीची गोष्ट आता इतिहासजमा झाली आहे. या लोकांनी त्यांचे नाव कोठे तरी एकल. त्यांच्या नावाचा उपयोग करून दुसऱ्यांना कसबाबत जाण आहे या लोकांचा. पडक्या देवळाचा सोन्याचादीवर यांची नजर आहे.”

इभ्यु नायक दोन एक मिनिट काहीच बोलला नाही. गंतर शिलीमुखला म्हणाला-“तुम्ही कोण काय हे मला सब काही माहीत आहे. तोंडाची बडबड थांबव आणि तुमचा नायक कोण आहे, बोल.”

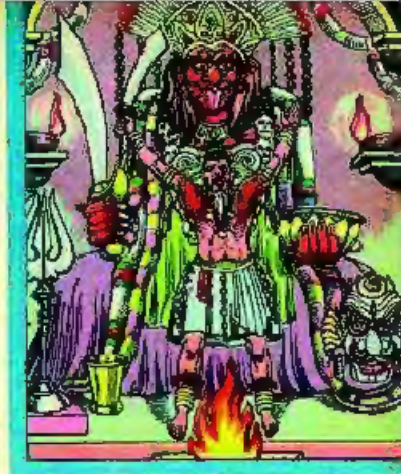
“मी नायक आहे, मी नाही का मांत्रितले. माझे नाव शिलीमुख.” असे म्हणत शिलीमुख एक पाऊल पुढे गेला.

विक्रमकेसरी शिलीमुखला सादा हलवून थोडा रागातच म्हणाला-“मी शर्मिष्ठ कुळाल जन्मलो आहे. हा रानटी जातीचा अनुष्य भागचा नायक कसा काय होणार? या तिघांचा नायक मी आहे. माझे नाव विक्रमकेसरी. कालीमातेच्या वरणी माझा बळी वाचा पणु मी बळी जाण्यापूर्वी तुमच्यापैकी दोघातिघांचा बळी देऊनच वळी जाईन.”

पुजारी बोठ्याने म्हणाला-“कसली भामटंगिरी आहे ही! स्वतःला विक्रमकेसरी म्हणून साफ लोट बोलतो आहे, आणि वर इभ्यु कातीच्या दोघातिघांचा बळी घेईन म्हणतो आहे!”

विक्रमकेसरी जे म्हणाला ते ऐकून इभ्यु जातीचा नायक संतापला. त्याने आपल्या अनुयायांना सावध केले व म्हणाला-“हे गोपेही लक्षात घ्यातार्हेत. दोघांचा बळी कालीमातेच्या वरणी वाहून टाका. नंतर बाकी दोघांच्याविषयी काय ते ठरवू. चला कालीच्या देवळात.” असे साकून इभ्यु जातीचा नायक आपल्या आसनावरून उठून निघून गेला.

शिलीमुख व विक्रमकेसरी दोघांना घेऊन कालीमातेच्या भयंकर मूर्तीसमोर परस्परकडे पाहले. आता या इभ्यु जाऊन उभा राहण आणि मोठमोठ्याने

नायकाकी बोलत राहण्यात काही अर्थ नाही असे दोघांना वाटले. आपण बरगार हे निश्चितच आहे. पणु आपल्या बरोबर अजित व वीरभद्र दोघांचा जीव फुकटात जाणार याचे त्यांना दुःख वाटले.

वस्यु नायकाबरोबर झार गनं लोक मोल झोपडीच्या बाहेर आले आणि एका मोठ्या तरत्याने चालत गावाबाहेर एका उच्चवट्यावर राखलेल्या कालीमातेच्या देवळात आले.

इभ्यु मांत्रिक अपल्या हातात तलवार घेऊन कालीमातेच्या भयंकर मूर्तीसमोर परस्परकडे पाहले. आता या इभ्यु जाऊन उभा राहण आणि मोठमोठ्याने

बंध म्हणू लागला. नलग्न शिखीमुख व विक्रमकेसरी दोघांचे हात सोडून स्वर्णा इवीसमोर उभे करायला त्याने पाहरेकऱ्यांना तांगितले.

मायिकाची आज्ञा होताच पडक्या देवळाचा पुजारी आनंदराने नावू लागला. त्याने इम्मु नायकाजवळ जाऊन त्याला सत्का विला की शिखी व विक्रम दोघ्यां बरोबर त्यांच्या दोघां सोबीदारांना जुडा वळी विल्यास देखी जाऊन खुप होईल. इम्मु नायकाने होकारार्थी फक्त मान हलविली. त्याची नजर विक्रमकेसरीवर खिळली होती. त्याच्या चेहऱ्यात कोणत्या तरी ओळखीच्या

माणसाचे साम्य असल्याचा त्याला भास झाला.

दोंगराच्या पायथ्याजवळ ज्या इम्मु नायकाने शिखी व विक्रम दोघांना ओळखात एकडून कैद केले होते त्याने दोघांना सोडायला हात बाळून समोर वकलले. हात मोकळे होताच संधी साधून त्याच वेळी विक्रमने त्या इम्मु कुल नायकाच्या लोंढावर एक जोराने ठोसा दिला.

ठोसा लागल्याने तो इम्मु नायक पाठीमागे अस्मिनीवर आदळला. त्या वेळी शिखीमुखने आंगिकाला जोराने लाव मारली. मायिक 'ओय' 'ओय' अशा ओरडत जमिनीवर पाडला. त्याच्या हातातकी तलवार एका बाजूला आजून पडली. शिखीमुख चटकन पुढे होऊन ती तलवार हातात घेथार इतक्यात दोघां इम्मु जातीच्या नोकऱांनी व पुजाऱ्यांनी शिखीमुखचे दोन्ही हात घट्ट धरून ठेवले. विक्रम त्याच्या बंदतिला पुढे जाण्याच्या विमरानात होता तेव्हा तिघां चंगडा इम्मु नोकऱांनी त्याला माऊन धरले.

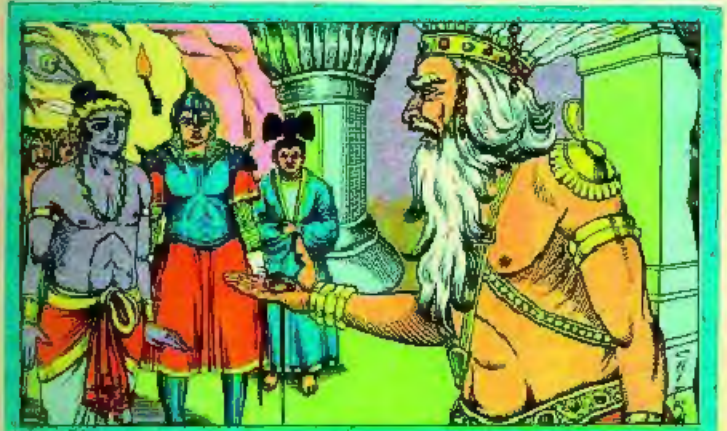
हे सर्व पाहून इम्मु कुलनायकाला भयकर आश्चर्य वाटले. इ राग पच जाऊन, तो तावातावाने पीठावर ताव देत शिखीमुखच्या

जवळ गेला आणि त्याची मान धरून बोरडला—“कालीमातेसमोर तू जो अपराध केला काहेत त्याबद्दल तुज्या दोघ्याच्या ठिकऱ्या उडवून तिला शाहूत्रो पहा आणि या विक्रमकेसरीला पण.....”

इम्मु कुल नायकाने असे म्हणत शिखीमुखच्या मानेवर हात ठेवला. तेव्हा शिखीमुखने एका हिंसक्यात आपली मान सोडवून घेतली, ओढाताण करीत असता शिखीमुखच्या गळ्यात बांधलेले ताईतवजा पदक तुटले आणि इम्मु कुलनायकाच्या हातात आले. त्या पदकावर कामोची मूर्ती जवळ येऊन पाठीमागून ते पदक पर्यांत दात कोरलेली पाहून इम्मु कुलनायक चकित

होऊन पदकाकडे पहात म्हणाला—“या दोघांच्या केसाळदेखील धक्का लागू नका. मी हे बघही विशिष्टच वाहतो आहे.” असे म्हणत त्याने ते पदक मागून पुढून छान तपासून नगहाळून पाहिले.

पडक्या देवळाचा पुजारी कालीमातेसमोर कुठेतरी शिखीमुख व विक्रमची मुंडकी केव्हा व कधी कोळतान हे पाहण्यासाठी उतावीळ झाला होता आणि इम्मु कुलनायकाने त्याच्या आशेवर पाणीच फिरविले पुजारी मागेपुढे भीत भीत करीत इम्मु कुलनायका जवळ येऊन पाठीमागून ते पदक पर्यांत दात ओढ बाळून मोडयाने ओरडून म्हणाला—

Fullscreen

127

X

◀

▶

24 / 75

या तांब्याच्या तुकड्यासंबंधी तू समजण्या-
उमजण्यासारखे काही नाही."

"लबाड नास्तिका! ह्याला तांब्याचा
तुकडा म्हणतोस? तू देवीचा अपमान करतो
आहेस. अरे, पाहता काय? याचे ओंके
अद्या." पदक्या देवळाचा पुजारी गरजला.

इम्मु कुलनायकाने कोळे खटारून
पुजाऱ्याकडे एकदाच पाहिले व म्हणाला—
"इम्मु जातीचा आहेस. परंतु तू खूब देवी
देवतांची शाराभता करून खूब खांगिक
एवढी मिळविली आहेस. म्हणूनच मी तुला
जातीबाहेर काढले होते आणि जातां तू
आमच्यावरून आपल्या अधिकार गाडवू
इच्छितोस? थांब, काळीमातेच्या कामावर
प्रथम तुझेच मूंडके वाहता."

पुजारी चपपला. त्याने मारे कळून
आपल्या अनुयायांना बघून केली. त्याच्या
ऐकणारे सर्व त्याच्या चारीपाजूला येऊन
उभे राहले.

शिखीमुखला एकदम आर्सेला हा वळ
श्रधम कळला नाही. इम्मु कुलनायक पदक
मोहाळून पडत होता. तेवढ्यात शिखी-
मुखला आठवले, ते पदक विक्रमकेसरीच्या
आजोबांच्या ताडपदे ठेवलेल्या पेटीत होते.
हे पदक आपले रक्षण म्हणून या साठीच

तर आपल्या गळ्यात बांधले होते. मग
आपल्याला कसलीच भीती नाही.

विक्रम कोमत्यावरी विचारात गडून
गेल्या होता. शिखीमुख इम्मु कुलनायकाला
म्हणाला—"इम्मु कुलनायका! तुमचा हृदयात
मानवत्व जिवंत आहे. हे पाहून आम्हां
दोघांना आनंदच झाला. हा पुजारी एक
पाताळांशी माणूस आहे. हे पदक आमच्या
महाराजांना विक्रमकेसरीला कोणी तरी
नेट म्हणून दिले होते. ते त्यांनी आपल्या
ताडपदांच्या पेटीत संभाळून ठेवून दिले
होते. ते काढून त्याचे धिरेजीव महाराज
जवपाळ यांनी स्वतःच्या हाताने ते माझ्या
गळ्यात बांधले."

ते ऐकून इम्मु कुलनायक जास्तच वकिल
झाला. त्याने पुन्हा एकदा लक्ष देऊन शिखी
व विक्रमकेसरी दोघांकडे पाहिले आणि उबी
माकून विक्रमकेसरी जवळ जाऊन त्याला
प्रेमावराने आस्विगन देऊन म्हणाला—
"म्हणजे तू महाराज विक्रमकेसरीचा नातू
आहेस तर! आमच्या जातीचे लोक एकदा
पट्टीच्या भयंकर आजारातून घटापट मरत
असता त्यांनीच आम्हांला बांधविले. त्यांच्या
कुलदीपकाचा वध माझ्या हातून झाला
असता तर मला केवढे मोठे पातक लागले.

असते." असे बोलत असता त्याच्या
डोळ्यातून वळपळा पाण्याच्या धारा वाहू
लागल्या.

इम्मु कुलनायकाच्या तोंडाने ते वाच्य
ऐकून सर्वे इम्मु जातीचे अपराध्यासारखे
विक्रमकेसरी व शिखीमुखच्या समोर येऊन
उभे राहले.

इम्मु कुलनायकाने शिखीमुखला जवळ
बोलाविले व त्याच्या गळ्यात ते पदक
पुन्हा बांधित म्हणाला—"तुम्ही ज्या कामा
करिता आला आहं ते मला वाहीत आहे.
तुम्ही महाराजांच्या शोषार्थ आला आहां.
पण ते एका भयंकर आजारातून आजारी

पडून बरन पावले. म्हणून त्यांचा मृतदेह बाळवून आम्ही आमच्या पूर्वजांच्या भडव्यां खड्ड पुरला व त्यावर एक रमाची बांधली. मीच हे पर्वत त्यांना आमची प्रेमाची भेट म्हणून दिले होते."

ते सर्व ऐकून स्मित करून विस्तीर्ण म्हणाला—“आम्ही काय म्हणत होतो ते सर्व ऐकण्यापूर्वीच आम्हांला बळी घ्यायचे सुट्टी ठरविलेले. तुमच्या मनाव कारण, बिच कालकबारा विचारी नसू तो पुजारी! जो मुक्ता व आरुचा वाळू आहे."

इम्मु नाटक आपल्या अनुयायांकडे बघून म्हणाला—“कोठे आहे तो हुष्ट? आणा घेऊन त्याला. त्यालाच बळी देऊ न्या."

इम्मु लोकांनी सर्व वेळीच तुडकून पाहिले पण पुजारी कोठे विसला नाही. इम्मु नायकबरोबर सर्व जोरतून म्हणाले—“पकडा त्या गुलामाला." आणि सगळे वेचळवाहेर लागले.

जालाच्या दपळीला लागून पलायन एक डोंगर होता. त्याच्या टोकाला पुजारी व त्याचे अनुयायी पळून गेले होते. इम्मु कुल नायक व त्याच्या अनुयायांकडे पाहून पुजारी राक्षसी हास्य हसला व म्हणाला—“मंत्रबळावर जगणारा मी तुमच्या हातात सापडेल असे वाटले होय तुम्हांला! पडके देऊळ कोठे आहे हे मला इतक्या वर्षांमंतर कळले आहे. असेल हिमन सन मेरा येऊन भेटा आम्हांला. तेव्हा आपण परस्पराला कर्तव्य करू."

इम्मु कुलनायक म्हणाला—“वा हुष्टाला जो विवरेत बसून आधीत त्याच्याशी मी भाषणा दहात्या आयकोच्या मुलीचे कल करून देईन."

ते ऐकून इम्मु जातीची हसण मंडळी पुजारी उभा होता त्या डोंगरावर बघून आम्हांसाठी वाकली.

(पुढील गोष्ट पुढील अंकी)

देवाचा खेळ

विष्णुविद्य मुक्ता आकाशवाट येला. जेव्हा सांघावर काढून घेतले आणि नेहवीशमार्गे मीकणे स्मरानाच्या दिवने वाळू लागला तेव्हा प्रेतात बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला—“राजा! मनुष्य आपले मत्सीय पालटण्याच्या प्रयत्न करतो, ती व्यर्थच बसतो. त्याचे उद्देशरूप म्हणून मी गुणांक राजाची गोष्ट सांगतो. लज देऊन ऐक."

जसे सांगून वेताळ गोष्ट सांगू लागला—
लावण्यपूरुष राजा गुणांक शिकार करीत असता वाट चुकून जंगलात कोठेतरी गेला. राक्षसात काळीज पडल्या म्हणून त्याला जंगलातच एका भिन्न दिशान्याच्या बरी आश्रय घ्यावा लागला. त्या शोणशीत शिकारी, त्याची वायको व सात दिवस पूर्वीच जन्मलेली एक मुलगी होती.

शिकान्याने राजाला ओळखले नाही. परंतु त्याने अतिशय म्हणून राजाचा सत्कार

वेताळाच्या गोष्टी

केला. त्याच्या कडे जी भीठ भायर होती ती त्याला बायला दिली व त्याला झोपण्यासाठी जंगली बनावडांची कातडी अंधरून दिली. सलमली रात्रीवर झोपणाऱ्या राजाला त्या खडबडीत जागी बराच वेळ झोप आली नाही. पण मध्य रात्र उलटल्यावर झोप लागली. झोपेत त्याला एक स्वप्न पडले. स्वप्नात त्याला कोणी म्हटले—“राजा, या झोपडीत जन्मलेली लहान मुलगी तुम्ही मृत होणार आहे. ती एक सुंदर मुलगी होईल.”

राजा दचकून उठला. भिल्ल शिकान्याची गीत वाजवी घुन! निवडत जीव अवेपथ्य हो

गोष्ट असक्य. तसे देवात जिविले वाटे तर ते बदलण्याची शक्ती आपल्या अंगात आहे. सकाळी राजा आपल्या राजधानीला निघाला तेव्हा तो शिकान्याच्या म्हणाला—“मी या देवाचा राजा आहे. तुम्हा मुलीला या जंगलात काय मुक्त मिळणार? वृं तिला माझ्याकडे पोचवी केलीस तर तिला मी राजकन्येसारखी वाढवीन आणि अशातूनने तुम्हा उपकाराची फेड पण होईल.”

राजा म्हणाला ते ऐकून शिकारी मारो पुढे करू लागला. स्वतःला शावरून धोड्यावेळाने म्हणाला—“महाराज, वशी आपली मर्जी!” राजा तिला लगेच घेऊन जायला तयार झाला. शिकान्याच्या बायकोने मुलीला आणून राजाच्या हातात दिले. राजा त्या तगण्या मुलीला घेऊन निघाला. थोडे अंतर चालून गेल्यावर राजाने त्या मुलीला एका झुडपात कोकून दिले व स्वतःशीच म्हणाला—“वाहते वाता, वृं माझी मृत करी होतेस ती!”

थोड्या वेळाने एक शेतकरी त्या झुडपाजवळून जात असता त्याला सांगून मुलाचे रक्षण ऐकू आले. त्याला मूल वाळू नव्हते. कोपडात गुंडाळलेल्या मुलीला पाहून त्याला परमानंद झाला. त्याने मुलीला घरी

नेऊन बायकोच्या हातात दिले व मुलीचे नाव ‘बाणी’ असे ठेवले.

एखादा राजा आपल्या राज्याची पाहणी करीत त्या शेतकऱ्याच्या गावी आला. शेतकऱ्याने राजाला आपल्या घरी बोलावून नेऊन चांगले दूध प्यायला दिले. राजाने शेतकऱ्याच्या घरी बाणीला पाहून म्हटले—“तुम्ही मुलगी खूप सुंदर दिसते, वरं का!”

शेतकरी म्हणाला—“महाराज, ही माझी स्वतःची मुलगी नाही. जंगलातल्या एका झुडपात मिळाली. कोणीतरी तिला तेथे टाकले होते. तरी आम्ही तिला स्वतःच्या मुलीसारखीच वाढवीत आहो.”

राजाचे सर्व शरीर वर पाहून खालपर्यंत हादरले. ती मुलगी मेली असावी असे त्याला वाटत होते. परंतु बैलबती निरुद्ध दमले. ती बदलवली पाहिजे. असा विचार करून राजा शेतकऱ्याला म्हणाला—“मी या मुलीला घेऊन जातो. आमच्या अंतःपुरात दासदासी तिला वाढवितील. नेऊ का मग तिला?” राजानेच विचारले म्हणून हज्जा नमून ही राजाच्या भोवते शेतकरी म्हणाला—“महाराजांची मर्जी!”

राजा बाणीला घरोघर घेऊन निघाला. थोडे अंतर चालून गेल्यावर वाटेत एक नदी लागली. राजाने मुलीला नदीत फेकून दिले

हो आरत्या मुलाला म्हणाला-“मुला! या मुलीशी लग्नाला माझी परवानगी नाही. तू माझी काय आहेस, अशा परिस्थितीत ज्या मुलीचे जातगोत माहीत नाही अशा मुलीशी पुढे राखण्याचा अधिकारी असलेल्या युवराजाने ठरवून घेतले आहे.”

युवराजाला आपले म्हणणे मुलीचे पटले नाही. तो म्हणाला-“मी बाणीशी लग्न केल्यामुळे मला सिंहासनावर बसलेला वधू वधू सिंहासनाचा आग्रह करायला मी तयार आहे. मी ज्या मुलीशी विवाह करण्याचे ठरवून घेतला असावे वरले आहे, तिच्याशीच लग्न करणार. मी असे ही सांगू इच्छितो की मी स्वतः तुम्ही वरत प्रेमाने घेऊन येईल या राजाला हाकलवेलीच टाकणार नाही.”

आपण देवगतीची लढण्यास हारलो. हे राजाला कळूच करार नाही. म्हणून तो राणीसह लग्नाला बंधन बालक बोल्ड्यावर बसला पाहून राजाला आश्चर्य वाटले. कारण राणीसारखी सुंदर राजकन्या आपली मुलवाई म्हणून आल्यावरून त्याला रस येण्या देवजी आनंद झाला. इतकी सुंदर राजकन्यातरी मुलगी कोठून मिळणार? आपण इतके दिवस या मुलीशी आपल्या

मुलाचा विवाह होऊ नये यासाठी जे जे प्रयत्न केले ते सर्व फुकटच उरून गेले होते. असे पण त्याला वाटले. विवाह संपल्यावर राजा युवराज व युवराणी दोघांचा प्रेमाने राजधानीत घेऊन आला. जिवारी व त्याच्या बायकोला राजा आदरपूर्वक स्वतः आपण बोलावून घेऊन आला व म्हणाला-“ही पहा मुझी मुलगी! आज माझी मुलगी झाली आहे.”

त्यानंतर राजाने अंतकन्याला व त्याच्या बायकोला बोलावून सांगितले, मुझी ज्या राजाला मुलीला वाचवून लहामणणी प्रेमाने तिचे पालन पोषण केलेल तीच ही मुलगी.

मी तिच्याशी आप-म २३ १ नाचे लग्न करून दिले आहे. राजाने विकारी व शेतकरी दोघांच्या राज्याची व्यवस्था राजधानीत करून घिळी.

युवराज जो मी मी २ ३ १ नाचे लग्न करून दिले आहे. राजाने विकारी व शेतकरी दोघांच्या राज्याची व्यवस्था राजधानीत करून घिळी.

त्यानंतर विकाराधिकार म्हणाला-“मनुष्य जिविते प्रयत्न व परिश्रम करतो स्वतःची इच्छा पुरी व्हावी यत्नाती करतो समर्थ

अनित कोणाच्यावर यत्नातूनच राजे गुणांचे राजाला देवगतीची कल्पना पहिल्या-नेच कळली होती म्हणून त्यांनी ती व्यवस्थाचा प्रयत्न केला. शिकण्याची प्रवृत्ता याचा मी लोकां मी २ ३ १ नाचे लग्न करून दिले आहे. राजाने विकारी व शेतकरी दोघांच्या राज्याची व्यवस्था राजधानीत करून घिळी.

अशात हे राजाचे मी २ ३ १ नाचे लग्न करून दिले आहे. राजाने विकारी व शेतकरी दोघांच्या राज्याची व्यवस्था राजधानीत करून घिळी.

स्वतंत्रता

शावरनात एक शेतकरी रहात असे। पत्नी करग्याऱ्याक जमीन काढे आहे का पहात तो जंगलात फिरत अयला त्याला एका जागी धका व सुरण मांची लागवड करण्यास उपयोगी जमीन दिसली. जवळ तदी पण होती. त्या जागला वसतून डोंगर होते. त्या नदीच्या उत्तरेकडे एक जंगल होते.

दुसऱ्या दिवशी तो शेतकरी त्या जमिनीतली झाडे झुडपे कापून जमीन खणून पाडण्यासाठी कुऱ्हाड व कुदळ कामडे घेऊन तेथे आला. तो एक झाड तोडू लागला.

“कोण झाड तोडते आहे?” त्याला हा प्रस्न करणारा आवाज कोठून धरी ऐकू आला.

शेतकऱ्याने चारही बाजूला मजूर फिरवून पाहिली, पण त्याला कोणो दिसले नाही. त्याला आश्चर्य वाटले. पण कदाचित

आपल्याला भ्रम झाला. असेल असे समजून तो पुन्हा झाड तोडू लागला.

“कोण झाड तोडते आहे?” पुन्हा तोच आवाज ऐकू आला. या वेपस तो आवाज त्याला दक्षिणेकडून ऐकू आला.

“मी एक शेतकरी आहे. शेजारच्या लोऱ्यात राहणारा. बोटीसाठी झाडी छाटून जमीन तयार करीत आहे.” शेतकऱ्याने साहस करून उत्तर दिले.

“ठीक, तर मग आम्ही सुद्धा तुला मदत करू.” असा अनेकांच्या तोंडपा आवाज ऐकू आला.

दुसऱ्या क्षणाला त्याला हे पाहून आश्चर्य वाटत की झाडे पडापड मुळापासून उपळून जमिनीवर आसळू लागली आणि पाहता पाहता त्याला शेतासाठी हवी होती तेवढी जमिनीची पट्टी साफ व समतल झालेली दिसली.

झालेली पाहून शेतकऱ्याला आश्चर्यच वाटले. कुतूहला व्यक्त करण्यासाठी जगला- कडे पाहून तो म्हणाला-“तुमचे उपकार मी जन्मभर विसरणार नाही.” वन् आपल्या धरी गेला.

शेतकऱ्याच्या वायकोने पान वाळले व विचारले-“काम कोठवर आले आहे?”

“काम म्हणतेस? मी आश्चर्यामारात इतके काम केले नाही.” शेतकरी म्हणाला.

“शेत कोठे तयार करता आहा?” शेतकऱ्याच्या वायकोने विचारले पण त्याने काही उत्तर दिले नाही.

दुसऱ्या दिवशी शेतकरी गवस व काटक्या शेतात जाळू लागला.

“अरे गवस व काटक्या कोण माळतो आहे?” कोणीतरी विचारले.

“मी शेतकरी आहे, वाळलेले गवस व काटक्या जाळीत आहे.” त्याने उत्तर दिले.

“आम्ही करतो तुला मदत” या वेपस पण अनेक जवानां ऐकू आले.

दुसऱ्या क्षणाला सर्व कचरा, गवस व पाचोळा जमा झाला व त्याला जाग लागली. शेतकऱ्याने सर्व त्याच्या इच्छे-प्रमाणे झाले म्हणून धरी निवताना त्याला मदत करणाऱ्याचे आभार मानले.

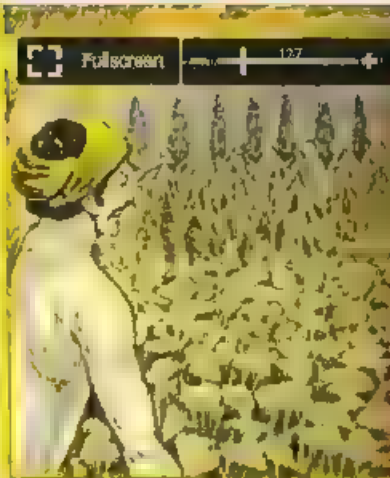
सिख्या दिवदी द्यावती अक्षरव्या
 कथा होवून मराठ्या बांधव्या खुन रे
 जानली

“कोश संदरी नाहे भाकर” एकदम
जमेड बाबाज एक जाल

“बी बेंगलरी आहे, ब्रह्मचर्यासाठी
कारण तोचून दया करतो आहे.” बेंगलरी
जवाबाने.

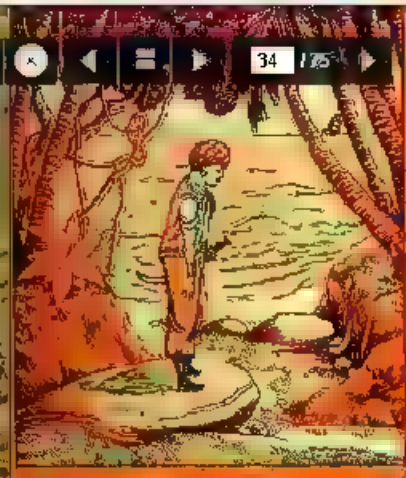
[illegible]

एक विधवा (सोमवती) केन आगत मागमा
 सोमवती देवान सूर्य केन मागमन मागमा
 तामा विधवा, आमा (सोमवती) मागमा
 व मागमा केनत सुन मागमा मागमा विधवा
 केन, नम मागमा सुनमा मागमा मागमा
 मागमा व मागमा मागमा मागमा विधवा

[illegible][illegible]

अनङ्गनाम्ना नामकीना वाटु नामने की
 प्रथम वाटुन प्रथमा अङ्गना नामवद नामी
 नामी व नीच को उभ नामा शिष्ट नामने
 प्रथम ती नामनाम्ना नामनी—“ती नाम
 नामनाम्ना नाम नामने”

गंगा महादेवता नृ मन्त्राधि कारक
 वरद, श्री मङ्गलौ ?” गंगकन्याने शमाभूत
 विष्णुको, कात्थ निम्ना बाटो होई
 ती प्रारम्भ वायकोष्य चन्द्र गंगा नृ

त्याचा शोध मंडळी वेव्हा त्याला त्याच
साथी त्रिज कोणीच दिसले नाही. इदरात
नहाज पण नव्हते. बूह जमुझात त्याचे
नहाज व नहाजाची मोठमोठी शिष्ट त्याला
दिसली. जहाजातले लोक शिंदेबापू मागे
पाहिले. अथैव हूँ गौब पात्र वितरण
गळ

मिदराशना घोरत लथका त्याका सर्व
साक त्या जहानघर होता आणि तो एकदा
त्या निवेन वेदाच राहला होता. त्यामा
आपन्दी चित्रित स्वगतोचे आपन्दी आदर
होते प्रत्येक वेळी आम्ही जसे पाठ फिरक
आम्ही तर आणखी तरी काय करावयाचे

मागण्या खेपेक्षा आपण कोसे तरी सुखरूप
स्वदेशी पोचलो. या संपेस गोंबू का? पण
याचे उत्तर तरी काय भिळणार?

त्याचा स्वतःच्या या तीनवाण्या स्थिती-
ब्रह्म म्हणे कोसळले स्थाने आपले कपाल
चक्रवर्त चक्रे वषाढाव्या चैनीत भुल्लेबाळी-
वरीवर आपण रहस्य होतो आणि पुन्हा
पाहेल पाहण्याने दुर्बुद्धी आपांल कोटून
६५ कधी काय जाणो ? त्याचा भविष्य
अस्मत् वै भोगवित् तपोन

अवातन्हेन स्वतःप्रा नदिवासा दोष
 खेम सो वराच बेल्ल एका जामी वसुन

राहत्या, तबसे थोडा धीरे चलन क्या
बनाकर ती उतरकर आते होती, त्यावर
काणी के अंच पीठभर मिट्टेले की नाही
है तारी पहावे क्या बिचार कहेन ती
आवाज झड़ लगत्या आवाज फले खुप
होती परंतु त्याच बरोबर त्याका एक
गोष्टीको सीती काट लगली था बेंडावर
जगली स्वापडे तर ससतीको एलादे
अनावर समोर येऊन उभेच रहले तर
काय करतायावे? म्हणून ती एक जंच
आवाज बहला व नजर जात होती
नितका दूर गहून काणी ऊर अनावरे सर
आहिल था बेंडे, है पक्ष लागला

पेशाचे जाळे

एक शब्द यह समझने में
आता कि हम अपने मन को
विचारों से भर सकते हैं।
हमारे मन में जो विचार हैं
वे हैं जो हमारे मन को
आपने अपने मन में
आपने अपने मन में

सुमनः प्रकाशना अखण्ड भाषा शक्ति
श्रीम नारायण

सर्व भक्तियों का प्रारम्भ ? निरानन्द
भक्तान्ते विचारक

तबे था (एकत्रयस्य मध्यस्थता तह
मात्र दारोम वरिष्ठ मध्यस्थता न ही प्राप्त

संस्कृत भाषा की कृति 'संस्कृत भाषा' - तथा संस्कृत
भाषा की लिखित भाषा

सहकार भाऊ देवा श्रीधर आऊ महेस्वर
देवता कावेज पुराणा एक आकर अष्टाशतं

स्थाने शोरोवे शुक नाम्ने विष्णुम त्वात् सना

आयदपार्थ नृपान नृपान विहारे कथन गाय
 त्यान त्यासा श्रवण नृपान तो बोला पुढे गाय
 लक्षा गायला एक लक्षा गायन अवलोक शाहीन
 प्रियापार शर अवलोकन त्याला विनाय

दोहीधी बागवो घर शेन बरौरी भिनुन
पुनान भात्री ननादर फरता बलीक, भरी

विचार ५३५ श्री लक्ष्मण लालजी २५-५
ब्राह्मण विद्यालय

श्री गणेशाय नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः ।
स्वामीजी महाराज ! आपकी आज्ञा का पालन मैं करता हूँ ।

मध्यप्रदेशा गणराज्ये मन्त्रालये वाणिज्ये मन्त्रालये
तां कृषि विभाग भोजपुर जिला ए स्थापना

राष्ट्रिय सभा

महाराजा-पादुका' लक्ष्मीबाईया काली वाम-

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

राजावाचा म्हुंदा वनावाच्या वाहेर
 बाबा शनि वरकटवा भावाबळ मारुन
 'बाबा विचारतः—' वाहेर म्हुं यथ वम्हुन
 काव कपरो मारुन

वाङ्मयस्य मूल्यं मास एव अल्पं प्राप्तिम्
 अथवा वाङ्मयस्य मूल्यं मास एव अल्पं प्राप्तिम्

प्रायः कोट्यन्तरे सातल भूमी भाष्यवन्त्या
भक्तभाष्यवन्ती इत्येतत् सातल भूमी

काठिन्यं ते शशाङ्गान् मुनयः धमज्जल

आपणा: तद त्याच्या द्वारे त्याच भग्ना

१०८ मृगशिरा-१ तुल्य दिग्गज आर्षे। शालीने

श्री गणेशाय नमः ॥ श्री १ ॥ नमः ॥
 दास्यते ते सर्वं यथाकामं ॥ श्री २ ॥

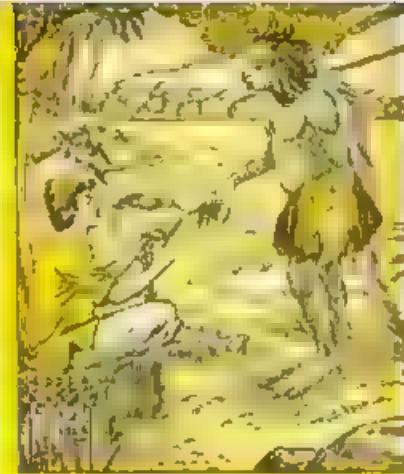
कठं बोद्धुं दुष्टगोष्ठं निषेधेन सा
राक्षसाणां भूमना आत्मापह निषेधेन गेयम्

श्री गुरुभ्यो नमः—आशा है, श्री गुरुदेव की आज्ञा से सब कार्य सफल हो सकेगा।

श्रीगुरुभ्यो नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः ।
श्रीगुरुभ्यो नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः ।

"होव का" नृ न्याया वाच्य गान की
न्याय नृ न्यायवाच्य गानवाच्य वाच्य

संस्कृत की पद्यांशों का संग्रह भी नवकोष
होगा, जो आचार्य काशी प्रमुख

गणतन्त्र प्रणालीतः विधानसभा गणतन्त्र प्रणालीतः
प्रणालीतः

गङ्गाधर कृष्ण गङ्गाधर कृष्ण
गङ्गाधर कृष्ण गङ्गाधर कृष्ण

"जरे, तुम दिग्गज नहीं करे की

माहमा मंगलमा बाबाका दुवै बरेंतर,

महाराष्ट्र राज्यपाल कार्यालय, भवन, मुंबई
महाराष्ट्र शासनाच्या कार्यालयात, मुंबई

गुर्मीषा ली रण विष्णो उर्षी माकल

भुक्तान् चण्डालान् दत्तुं ह्यश्वत्थं वाग्दत्तम्

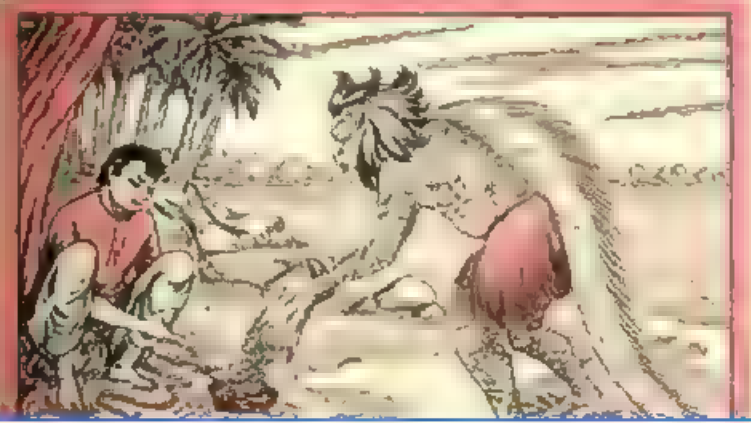

... १२७ ...
... १२८ ...
... १२९ ...
... १३० ...
... १३१ ...
... १३२ ...
... १३३ ...
... १३४ ...
... १३५ ...
... १३६ ...
... १३७ ...
... १३८ ...
... १३९ ...
... १४० ...
... १४१ ...
... १४२ ...
... १४३ ...
... १४४ ...
... १४५ ...
... १४६ ...
... १४७ ...
... १४८ ...
... १४९ ...
... १५० ...
... १५१ ...
... १५२ ...
... १५३ ...
... १५४ ...
... १५५ ...
... १५६ ...
... १५७ ...
... १५८ ...
... १५९ ...
... १६० ...
... १६१ ...
... १६२ ...
... १६३ ...
... १६४ ...
... १६५ ...
... १६६ ...
... १६७ ...
... १६८ ...
... १६९ ...
... १७० ...
... १७१ ...
... १७२ ...
... १७३ ...
... १७४ ...
... १७५ ...
... १७६ ...
... १७७ ...
... १७८ ...
... १७९ ...
... १८० ...
... १८१ ...
... १८२ ...
... १८३ ...
... १८४ ...
... १८५ ...
... १८६ ...
... १८७ ...
... १८८ ...
... १८९ ...
... १९० ...
... १९१ ...
... १९२ ...
... १९३ ...
... १९४ ...
... १९५ ...
... १९६ ...
... १९७ ...
... १९८ ...
... १९९ ...
... २०० ...

कादंबरी

घाकटपा भाषाचे विचारले-“काय हे, ज्ञानाची मस्ती मगून जिगीजी माही कायले?”
“मिथा’ मी कायलो ही पैज दिवा मजेल विचण्यामाही भासो माही नू हा गलाय जगाचा नसा मोटून बाळाबटून काय बघील ह विचारगदया आलेह जाहे’ राक्षभाचा मुदका घुजाला
घाकटपा भाषान विचार करून रोके कायचीय राक्षभाची टोरी कायलो ह भुजाला- ही टोरी भजन गोण्याची क्षणी मगून दिरील ना मी माईव’

राक्षभाच्या मुदकाला ज्ञान ने बायला कागिचले. काय मुदक जाला. म्हायला- “मला काटले होती ही लो बायल्या भवाक्याच्या बाह्य काहीनगी मगदल त्याका काय पत्न टोरी भजन गोण्याची नाची हकी काहेत, होय ना’ दम ना चऊल भाणि मऊन रे’ जल गान्धु गलामान एक माह मोल्याची नाची मुलाच्या हाती पाठवून दिवी
जिकर घाकटपा भाषान टोरीला एक भोज करून टांगी उभिलीला कलम्या एका लहूपायर लहूपाक नाव बघ कन्नामासनी रुबून दिवी भासलाच्या मुदाले बरोबर

१२ मर मी जातो मुली मी लयाका
 धावा वरिणीय पंडित मी मी मी मी
 मी मी मी मी मी मी मी मी मी मी
 मी मी मी मी मी मी मी मी मी मी
 मी मी मी मी मी मी मी मी मी मी

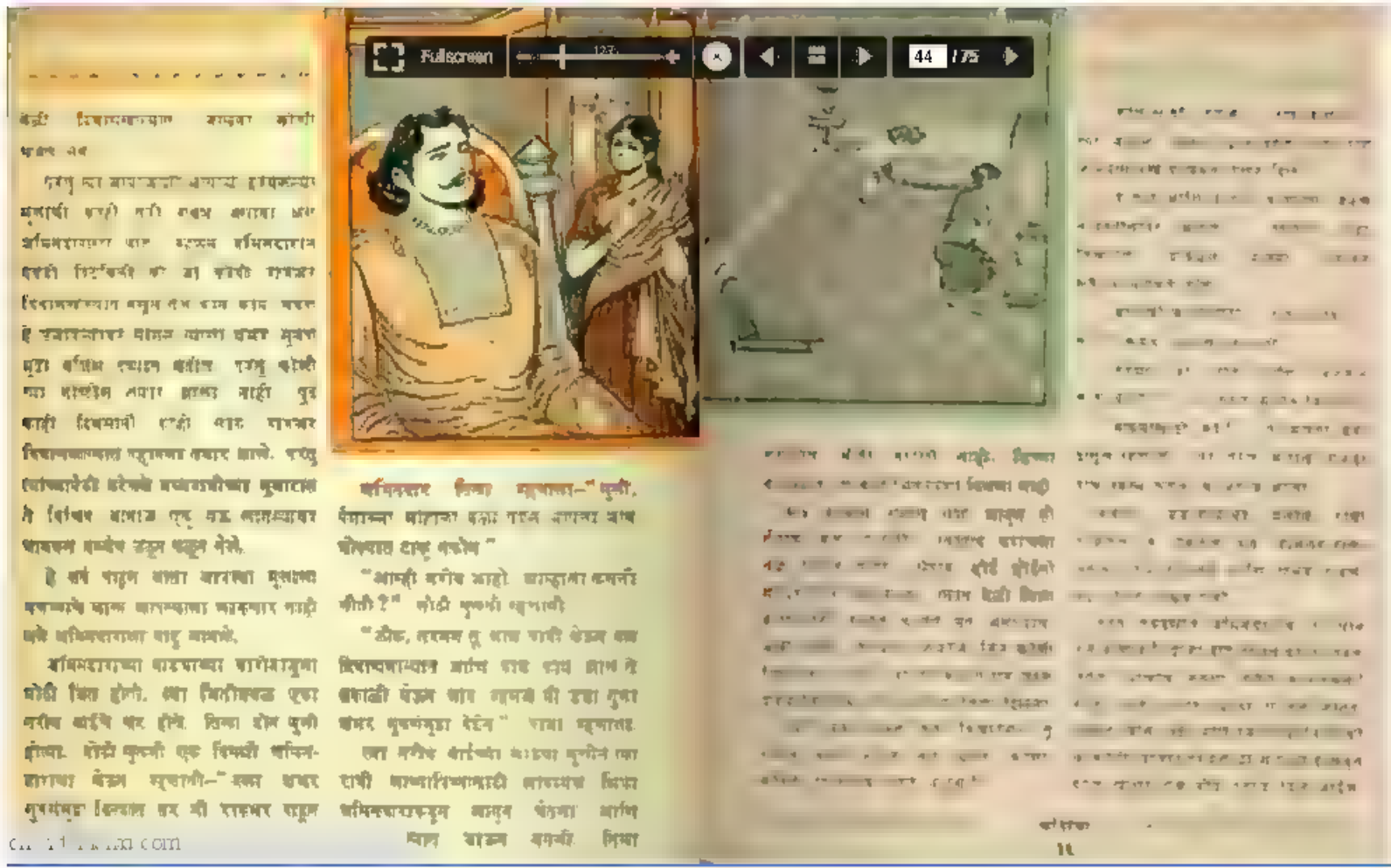
[illegible]

हरवल्लेला मुलगा

पशु जग विनी दिवस आरम्भ
 व्यापना नह। हाथ नह गरती नाके, एक
 शायी एक दिवसी भूतना रहन पंजरीना
 हनी व्याप हनी अन्धगाध बाहर कबना
 लगी आरम्भ आरम्भ एकन दिन आरम्भ

[illegible]

रत्ना मृगानां आवासः विष्णु मातः वरदत्ता
 श्वाभा केविन्दवाया वरदः गङ्गाय विष्णु
 श्वाभी कीद आसीत् तं मृगानां- गो
 माहा वारिधे वीरपद कर्णे आहो, एव यो
 युवा वारिधे दर वारिधः."

“आत्म्यानादी बाहेर. वृक्ष लुका की
बाहेर” की भुवशी मूल्यानी

“यादव्यानादीनां भर्तुः” श्री कृष्णाय
 नमः ॥ “यस्य कृपा पशुभिर्होतव्यं तस्यैव तत्तुल्यं

सुखा आवापना हुबकीत पाद्री " वा कोरेन
सुखाया वेदुपादा रिक्त आसुतु मयदने, ती

महाराज-“ओ नृपति भद्र आचार्यी भावे”
 तदर्थं नृपति भद्र आचार्यी भावे, तदर्थं

આવશ્યક બાદ નાગરિકો સિમ્કા તરીકે મરજુમ લેવામાં આવે છે.

ती तद्वत् प्रकृती त्वा भूषाग्रन्था गीता-
प्रकृतं वेदं त्वं गीतां गीतां गीतां
भूषाग्रन्थं गीतां गीतां गीतां
गीतां गीतां गीतां गीतां गीतां
गीतां गीतां गीतां गीतां गीतां

[illegible]

या नक्षत्रे सौभाग्यायुजं वाससं नम्यतां एकं
 त्रयंकायं वाससं सौम्यं वासं त्रयंकायं वासं
 वासं सौम्यायुजं वासं वासं वासं वासं
 वासं वासं वासं वासं वासं वासं वासं
 वासं वासं वासं वासं वासं वासं वासं

श्रीलंका प्रजासत्ताक गणराज्य

[illegible]

स्वाजयडा करणारा

[The page contains approximately 20 lines of extremely faint, illegible handwriting.]

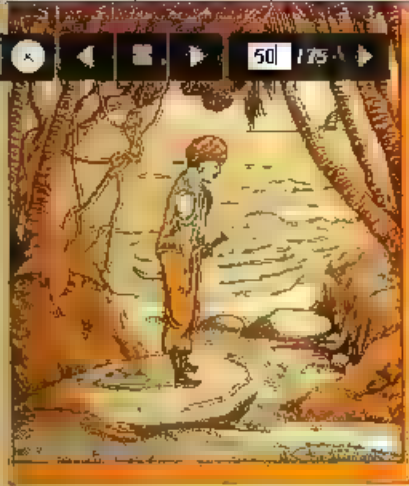
सिंदबादच्या सफरी

सिंदबाद तीन चार वर्षे जैन करीत कादावळ राहिला. नंतर त्याला कारमिनासो ह्याकडे गेले देश पाहून मायची हुक्मी त्याला झाली दगाडन घुंवटल हल नसते म्हणून तो वाजारात खरपार करप्या लायक भात विकत घेऊन आला त्याने भाताची बांधबांध करून एतकी आणि सर्व सामान घेऊन बंदरात आला त्याच दिवशी बंदरात एक उत्तम जहाज आले होते त्याच जहाजात या नव्या वारसाचे स्थान ठरविले. त्या जहाजात त्याच्या ओळखीचे काही व्यापारी वण परदेशात व्यापारासाठी जात होते. सिंदबादला आपला सामान जहाजावर बसविले मित्रमंडली बरोबर या सफरी प्रवास मजले हाणाने असे वण त्याला बघले

जहाज निघाले जहाजात जाऊन निर निराळ्या बेटात माल विकून न नवा माल

खरेदी करून जहाज पुढे जात होते. सुमार पाच आठवड्यांचा प्रवास मजले आला व्यापारात या सफरीत फायदा पण पुष्कळ आला पोचली जहाज एक बेटाला लागल ने एक निजेन बेट होते परंतु त्या बेटाला मोठ मोठी उंच झाडे पुष्कळ होती मोठावर निरनिराळ्या रंगाचे पक्षी रज्ज्वत होते जिकर पक्षी तिकडे श्राव इ इमकी मरे जहाज हावे एकदरीन नैसर्गिक सौंदर्य मनोहर हल या पृथ्वीवरचा जणूकही स्वर्गच इतके सुंदर होते ते बेट

व्यापारी बेटावर उतरून नैसर्गिक सौंदर्य पहात हिच फिल लागले सिंदबाद लाऊन घेऊन आल्याच्या काठी एका आठवड्या मायलीन मिसावा घेत बगला नंतर मालाच्या मागच्या हिरव्या गवतावर पडून यान विथ्याने घेतले थोड्या वेळात त्याला शाप लागला

त्याची जीव मोडली म्हण त्याला त्याच साथी विय कोणीच दिसल नाही बदलत जहाज वण नव्हते हल समुद्रात त्याचे जहाज व जहाजाची मोटमोठी शिड त्याला दिसली जहाजातले लोक सिंदबाद मागे पाहिले असले ही गोष्ट पाह विस्मय गेले

सिंदबादचा धोब व वरुणा त्याला मुंबे सांग त्या जहाजावर होता आणि ता एकटा त्या निजेन बगल राहून होता त्याला आपल्या विविध देवगतीचे आपकडे त्राटन होते प्रत्येक बळी भाग्य अस पाठ फिरवू लागले तर मागसात तरी काय करावयाचे

मागच्या खप्या आपण कसे तरी सुखरूप नवरेही पोचलो या संपन्न पोषू का? वण याचे उत्तर तरी काय मिळणार?

त्याला स्वतःच्या या शीनवाण्या स्थितीवरून म्हणू कोणाले स्थान आपले वगळ वाटत घेतले जहाजावरून सैगीत मुलावाळा वगळ आपण रज्ज्वत होती आणि पुन्हा गाढवा गाढवांनी हुबहुदी आणणास काढून न वरुणा वरुणा? आता नशिवात कोणते वे भोगावेन लागेल

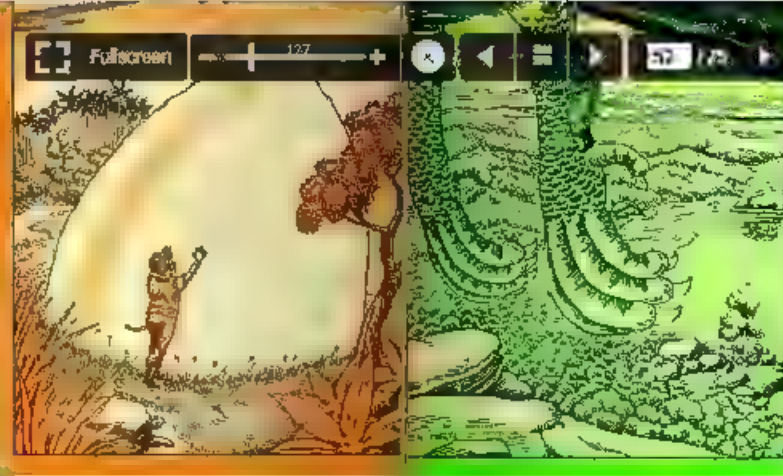
अशातूनून स्वतःच्या नशिवाला दोष दल त्या वरुणा वेळ एका जागी बसून राहल्या नंतर थोडा धीर बसून ज्या बगल वण उतरला आहे होता, त्यावर पाणी व खनि पोरभर मिळले की नाही हे मरे पहावे वसा विचार करून तो बेटावर हिड लागला आठवळ फल वृष झाली वण त्या बगल वरुणा एका गोष्टीची भीती वाटू लागली या बेटावर जगली स्वापडे तर नसतील? एसादे जनावर समार येऊन उभेच राहले तर फल जनावराने? म्हणून तो एका जल झाडावर चढला व नजर जात हाती निनव्या हल पाहून काणी वूर जनावर तर नाहील ना बोट हे पणू लागला

सिंदबाद

त्याला नजर शार्ड लिकडे फक्त डोंगर, झाडे व पक्षी घेवढे दिसत होते. एका जागी त्याला एक लंगोळ पाहल्या जेव्हा त्याने काही तरी दिसले. ते काय आहे हे पाहण्याची अंगावर झुळा त्याच्या मनाने उत्पन्न झाली म्हणून सिंदबाद झाडावरून खाली उतरला आणि ज्या बाजूला त्याला ती विविध वस्तू दिसली होती त्या दिशेने चालू लागला. काटेत कोणी कुठे जबाबदार आढळे तर येणार नाही ना, ही धास्नी पण वाटत होती तरी भीर करून तो त्या जागी येऊन पोचला. ती शिड्डा होती ती भीर होते की जागशी यतले हे त्याला कळेल. त्याने त्या वस्तूच्या चारी बाजूला तीन चारदा प्रवेशना घालून पाहिले की कोठे शिड्डा, वरलापा किंवा साधे शोक मुळी शोलां दिसत नाहीत त्याने त्या वस्तूवर जरापासून घेऊन पाहिले पण त्या वस्तूवर त्याचे पाहणे घडले होते त्याने पाहले माजून त्या वस्तूला प्रवेशना घालून पाहिले, जेव्हा तो तेथे पोचला झाली

कोणत्या तरी हे मक्कीच बरे असावे आणि याच्या आत शिरायला कोठे तरी चोर दडवायला धुडा असला पाहिजे काय

करावे जसा विचार करील तो उभा असत, एकाएकी सूर्य मावळत्यासारखा काळोख पडला. उन्हाळभाषे दिवस होते, म्हणून पावसाळ्यापासल्या जगासारखे एकाएकी नाशला मायांमास आकाशातून जग येण्याची अवस्था पण सळती त्याने जरा मान करून धाकाशाकडे पाहिले. तेव्हा त्याला एक अगम्यवस्तू धोडा पक्षी दिसला त्याचे पल्लव उगाठाने मोठमोठे हात त्या पक्ष्याला पाहूनच सिंदबादला भीर खचला.

आपल्याला अन्न तर लागू नाही, असे एक वेळ त्याला वाटत पण त्याला चार गिऱ्यांमास जातल्या पक्ष्याची आठवण

झाली. त्यापाण्याच्या लोडी त्याने एकदा ऐकले होते की भड्डासारखे डोंगरपर्वदे काही पक्षी समुद्राला कायला तरी वेढात राहतात असे त्याने ऐकले होते. त्यांच्या पैकीच हा एक पक्षी जसावा असे त्याला वाटले हे पक्षी तर हल्लीच्या मुळतः उचलून येऊन जातात म्हणून. तरमग त्याने एक पांढरी मिळी पाहिली होती ते गान्ध पक्ष्याने अडे तर नसेल, अशी एक शंका त्याच्या मनात आली आणि तीच शंका खरी ठरली कारण तो पक्षी सरळ त्या अड्यावर येऊन बसला आणि आपल्या पखावाली ते अडे लाकून ठेवून तेथेच झोपी गेला

ज्या वेळी पक्षी आकाशातून अचिनीकडे येत होता त्या वेळी सिंदबाद अचिनीवर उभ्या तोंड लाकून पडून राहला. त्या पक्ष्याचा एक पाय एकाद्या भाटा एवढा मोठा होता. सिंदबादने आपली बगडी कोसवावून काढली व दोरसडासारखा तिच्या लांब घट्टीने त्याला त्या पक्ष्याच्या पावाला बांधून घेतले. त्यात त्याचा एक हेतू होता. तो पक्षी चक्कीच कोठे तरी उडून जाणार आणि त्याच्या बरोबर आपल्याला त्या निजंन वेढावरून सुटका मिळेल असा त्याने विचार केला

सिंदबादने स्वतःच्या त्या पक्ष्याच्या पावाला बांधून घेतले ते त्या पक्ष्याला कळले मुद्दा नाही तो पक्षी रात्रीच उडाला तर काय करायचे, असा विचार करून सिंदबाद त्याचे अवस्थेत रातभर जागृत राहला पण मुद्देवाने तो पक्षी उडाल्याचा घर एकदा ओरडून उठू लागला. तो पक्षी बराच वेळ उडत राहल्यानंतर एका खडकावर उतरला तो पक्षी पुन्हा उडू लागल्यापूर्वी सिंदबादने स्वतःला बोंदवून घेतले

तो पक्षी पुन्हा उडाला तेव्हा सिंदबादला पक्ष्याच्या पावाला एक मोठा काढा अजगर

दिसला. त्याला पहिल्याने ती एक रानटी
बेल बसावीशी वाटली होती.

सिंदबादने एकदा चारी बाजूला दृष्टि
फिरवून पाहिले नेव्हा भीतीने त्याचा चेहरा
पांढरा फट्ट झाला. कारण तो उतरला
होता ते एक मोठे खोरे होते. त्याच्या
चारी बाजूला उच उच डोंगर होते. डोंगर
कडपासारखे खोऱ्याच्या दोन्ही बाजूला
सरळ उभे होते. त्यांच्यावर चडून बर
जाणे अशक्यच होते. त्या खोऱ्यात
पाण्याचा एक थेंबही नव्हता त्या डोंगरात
गवत नव्हते की वनस्पती पण नव्हते.
म्हणजे उपाशी मरावे लागणार हे निश्चितच

होते. अर्थातच तो एका सकटातून स्वतःला
वाचविण्याच्या प्रयत्नात दुसऱ्या संकटात
येऊन सापडला होता.

तरी सिंदबाद स्वतःच्या मनाला धोर
देऊन त्या खोऱ्यात हिडू लागला. त्या
खोऱ्यात जे नडक होते त्यात त्याला
हिऱ्या माणकांचे ढोंग जागो जागी
दिसले. पण ते ढोंग पाहून त्याला आनंद
झाला नाही कारण हिरेमाणकं खाऊन
का त्यांचे पोट भरणार होते? त्याही
पेक्षा भयंकर मोष्ट म्हणजे मोठ मोठे
साप त्या हिऱ्याच्या मधून हिष्ट असलेले
त्याला दिसले.

“अरे, असा एकेक हिरा एकेक लाख रुपयाका मिल्छार नाही. मी भोझभोठ्या व्यापाऱ्यांकडेदेखील इतके मोठे हिरे कधी पाहिले नाहीत. राजाच्या सजिन्द्यात सुद्धा एवढे मोठे हिरे मिळणार नाहीत.”

इतक्यात आणखी काही व्यापारी ठिकडे आले. त्यांची सिंदबादच्या तोंडी हिऱ्याच्या सोन्याने व त्यात त्याचा जीव कसा भोसयत सापडला व कसा वाचला यत्ने रसभरीत वर्णन ऐकले व त्यांची इतक्या संकटातून वाचून आल्याबद्दल शिवछात्राचे मनःपूर्वक अभिनंदन केले.

सिंदबाद व्यापाऱ्यांबरोबर ते उतरले होते ठिकडे गेला. आपली भूक व तहान भासवून रोन घाली व खोल दिवस त्याने सोप काढली. तिसऱ्या दिवशी सब जहाजातून स्वदेशी निघाले. वाटेत ते एका जागी कर्पूर द्वीपास पोचले. तेथे कापुराच्या राजाजाली उन्हाळ्यात सुद्धा अडगार हवेचा

आनंद मिळतो. त्या झाडाची साल काढून तिचा रस काढतात व त्या पासून कापूर तयार करतात.

त्या बेटात सिंदबादला एका राक्षसी भेडा दिसला. पण आश्चर्य म्हणजे तो शाकाहारी होता. तरी भयंकरच होता. त्याच्या नाकावरचे हांग होते त्याने तो एका हत्तीला सहजी छार करून आकाशात उडवू शकला असला.

सिंदबाद कर्पूर द्वीपात काही दिवस राहल्या. तेथे उतरले काही हिरे निकले आणि सोने व चांदी विकत घेतली. तेव्हा अनेक बेटे देश व छहूरे वहात खेवटी बगदादला परत आला. तेथे वरेष दिवसा-नंतर आल्याने तो आनंदाने राहला. त्याला भेटायला त्याची मित्रभेटळी येत व त्याच्या सफरीचा वृत्तांत ऐकून चकित होऊन जात.

अशा सन्नेने सिंदनादची दुसरी सफर संपली.

महाभारत

प्रांडव कुंतीमातेबरोबर वारणावतास जायला निघाले. त्यांच्यासाठी धृतराष्ट्राने रथ तयार केले होते. निघण्यापूर्वी पांडवांनी भीष्म, धृतराष्ट्र, विदुर, द्रोण, कृपाचार्य, बालिष्क, सौमदत्त वगैरे सर्व बडोळ्यांच्यास नमस्कार करून रथाचा अस्वीर्वाद घेतला. नंतर जणू काही फार दिवसांनी हवांना त्यांची भेट होऊ शकेल अशा सन्नेने निघाले.

त्यावेळी काही ब्राह्मण धृतराष्ट्र, दुर्योधन आदिकांच्या राजलोभाची पर्वा न करता पांडवांच्या बरोबर निघाले व म्हणाले— “हा अधोळा राजा महाभापी आहे. बिचाऱ्या पांडवांनी कधी कोणते वाईट केले नाहीत ते हांगणील ते करण्यतच आमचे हित कोटिपल्ले नाही. त्यांच्या वडिनांनी ज्या सिंहासनावर बसून राज्य केले आणि ते राज्य वाढविले पण, आग ते राज्य त्यांना कसे मिळू नये? आणि हे तरी काय, युवराज दुधिष्ठिर तसे सहजी राज्य सोडून जायला कसा काय तयार झाला? अशा पापी राजाच्या राज्यात आम्ही तसे कशाला रहावयाचे? आम्ही सुद्धा पांडवांच्या बरोबर आलो, वारणावताला. जेथे पांडव राजातील तेथेच आऊन आम्ही राहातो. या अंधेर नगरीत आम्हाला नाही रहायचे.”

ते म्हणाले ते दुधिष्ठिराने ऐकले व त्या ब्राह्मणांना सोलावून नम्रपणे म्हणाला— “आमचे काकाच आता आम्हांला बडील. ते हांगणील ते करण्यतच आमचे हित कोटिपल्ले नाही. त्यांच्या वडिनांनी ज्या

म्हणून तुम्ही आम्हाला आशीर्वाद देऊन निरोप घेण्याची कृपा करावी.” अखलन्हेने त्या सर्वांची समजूत घालून धुधिष्ठिराने त्यांना परत पाठविले.

ब्राह्मणमंडळी परतल्यानंतर पांडव पुढे निघले. त्यांच्याबरोबर त्याही अंतर विदुर चालत गेला तो धुधिष्ठिराला म्हणाला- “तुमच्यासाठी वारणावताला लक्ष्मणे वर बांधून ठेवले जात आहे. मरूचा एक मनुष्य तुमच्याबरोबर त्या वरात राहणार बघे. लक्ष्मणे वराला तग लागल्यासाठी त्याची तेमणूक झाली आहे. म्हणून तुम्ही सज्ज राहो. तुमच्या पैकी एकाचे लक्ष्मणा

धरातून बाहेर दूर जंगलापर्यंत भुयाराची चोर वाटपाहून तयारी करून ठेवावी. जंगलात पोचल्यावर नक्षत्रांच्या मदतीने तुम्हाला दिशा कळतील. तुम्ही कोठे तरी नशात जागी जाऊन रहा.” या खबे गोष्टी गुप्तपणे धुधिष्ठिराला समजावून सांगून विदुर निघून गेला.

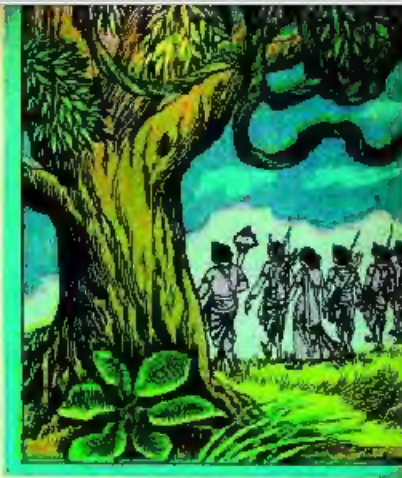
त्यानंतर कुंतीने धुधिष्ठिराला विचारले- “कायचे सांगितले विदुरभावर्चीनी तुला दुरुबडे?” त्यावर धुधिष्ठिर तिला व आपल्या भावंडांना म्हणाला-“वारणावतात आमचीम लागण्याची भीती आहे. म्हणून आपण सर्वांनी सावधानी बाळगून राहणे. वाणखी असे जेव्हाल संपितले की आम्ही गिराळेच राहून आपले राज्य मिळविण्याची क्षटपट करावी.”

पांडव कुंतीबरोबर आवण झुल अष्टमीच्या दिवशी रोहिणी नक्षत्र असता वारणावतात पोचले. पांडव घेणार असल्याची वार्ता प्रथमपासूनच माहीत असल्याने वारणावताचे गारिक त्यांच्या स्वागतासाठी आले. सर्वे नगर तोरणांनी, कुलांनी आणि रांगोळी घालून छान सजविखात आले होते. पांडवांनी नगरात प्रवेश केला आणि मोरगरीबांना दानधर्म केला आणि नंतर ब्रह्मदेवाला मुद्रा दान देऊन संतुष्ट केले.

मध्य रात्रीच्या सुमारास भीमाने पूर्वी ठरल्याप्रमाणे आपल्या चौघां बघूना व कुंतीला जागे केले. भीमाने पुसंघन झोपत असे त्या लीलीला सर्वात प्रथम आग लावली आणि ती सर्वांना बरोबर घेऊन भुयाराच्या काटेने चळून गेला भुयार खमणाऱ्याच्या हाती पन्नाडव व कुंतीसुस वप लाहारागुहा बाहेर पडल्याची बातमी विदुराला कळली.

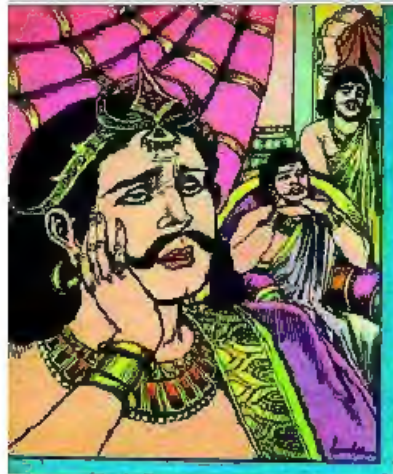
जंगलाच्या काटेने रात्रीच्या वेळी कुंतीला चालण असतच झाले, तेव्हा भीमाने तिला आपल्या खांद्यावर उचलून घेतले. इतरांना पण पाळी पाळीने दुसऱ्या खांद्यावर घेऊन भीम व पांडव कुंतीसह जंगलाबाहेर गंगेकाठी येऊन पोचले.

तेथे विदुराने गहिल्या पासूनच एका नावेची व्यवस्था करून ठेवली होती. तावाडी स्वताच पुढे येऊन गावेत वतायला सांगू लागला. त्याच्या जोरण्यावरूनच पांडवांना विदुराने सगळी व्यवस्था करून ठेवल्याचे कळले. सर्वे पांडव कुंतीसह नावेत बसले. गंगा नदी पार केल्यावर पांडवांनी विदुराला कळविण्यासाठी जो निरोप मागितला तो घेऊन नावाडी हस्तिनापूरला निघून गेला.

रात्र जवळ संपली नव्हती. मद्यानपर्यंतच दिशा कळत होत्या. ते दक्षिणेकडे निघाले. थोडे अंतर चालून गेल्यावर भीमासिंहाय बाकी सर्वे इतके दमून गेले की एक पाऊल देखील पुढे टाकणे त्यांना शक्य नव्हते. रात्रभर त्यांना सोपे नव्हती. जंगलाच्या काटेने काट्याकुट्यात चालून सर्वे दमून गेले होते. म्हणून भीमाने सर्वांना उचलून घेतले आणि चाकू लागला. नंतर सर्वांना एका जागी उतरवल्या सांगून थोडा वेळ दम घेण्यावर कुंती भीमाला म्हणाली- “लक्ष्मण लगली आहे रे, भीमा, सर्वांना.” तेव्हा भीम पुन्हा सर्वांना उचलून घेऊन पुढे

Fullscreen

127

X

60 / 75

लिकडे बारणासवात पांडव उतरले होते त्या महालाला आग लागल्याची भयंकर चाली पसरली. लोकांची गर्दी जमली. ज्याने भुवार खणले होते त्याने आग विशविण्याचे शोध करून भुवाराचे थोक कोणाच्या लक्षात येणार नाही अशा शिवाफीने गुजवून टाकले. पुरोचन, दासी व तिची पाच मुले जळून गेली होती. लोकांना वाटले की पुरोचन व कुंतीसह पंच पांडव जळून गेले.

ती बातमी हस्तिनापूरला जाऊन पोचली. पंच पांडव कुंतीसह जळून गेल्याची बातमी ऐकून द्रुपदाचे वेंगुडचे साला. विदुराने हतयंत्रेवर रडण्याचे सांग केले.

पांडव ज्या जंगलात सोपले होते त्या जंगलात हिडून नावाचा एक राक्षस रहात असे. तो काळा कुट्ट व गळे लहू होता. त्याचे कोळे पिचळे होते. बाकूती मयकर होती. इगाएबडे पोट होते त्याचे व काळ काळ चित्त होत्या त्याला. तो वरमयक राक्षस होता. आहाराच्या पोषाच तो एक साल भुक्षायकरून पांढऱ्यांत त्या वडाच्या आडा जवळ शोपलेले पाडून आला. जिन्नसा चाटीत आनंदाने तो आपली बहीण हिडिबा होती तिचे जाऊन तिला भूणाला—“वडाच्या

निष्कला. एका वडाच्या झाडाखाली सर्वांना विखांती व्यामला तांगून भीम पाव्याच्या पोषाच निघाला. त्याला एका बाजूने पक्ष्यांची किलबिल ऐकू आली. त्या दिशेने भीम निघाला. कोडपा संतरावर त्याला एक तरोवर दिसले. भीमाने तुरोवरत लवण केले आणि पोटभर पाणी पिऊन आईसाठी व भावंडांसाठी पाणी घेऊन निघाला. परंतु सर्वांना गाढ सोप जागली होती.

अशा संकटसमयी सर्वांना हतकी सोप लागली आहे. बाचा अर्थ सर्व समून गेले आहेत. त्याने असा विचार करून कोणाला जागे केले नाही.

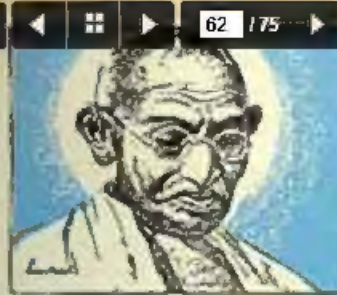

साह्याली पांच जण झोपले आहेत. त्यांना आपण आज खाऊया व रात्रभर खूप नाचू व खेळू या."

हिडिंबा ज्ञानदाने उड्या मारीत वडाच्या झाडाखाला आली. तिने निद्राग्रस्त युधिष्ठिर, अर्जुन, नकुल, सहदेव व कुंती आणि पाहारा देव वसलेल्या भीमाच्या बाजूले हिडिंबा भीमान्या सौंदर्यावर बाळले आणि ती ज्या कामासाठी आली होती ते तसे पितळून गेली. परंतु थोड्या वेळाने तिला भावाने ज्या कामासाठी पाठविले होते ते आठविले. परंतु त्या सुंदर लोकांना माझा खाण्या पेक्षा त्यांच्या बरोबर राहल्याने दिवस ज्ञान आनंदात जगविल, असे तिला वाटले.

एवंच हिडिंबाने सुंदर रूप धारण केले आणि त्यावर लाजत भीमानेकडे येऊन उभी राहली आणि गोड वाक्यात त्याला विचारले— "कोण तुम्ही? कोणत आला? का जंगलत

कस काय येणं झालं? हौ झोपणारी मंडळी कोण? ही सुंदर दिसणारी वृद्ध स्त्री कोण? या जंगलत हिडिंब तत्वाचा एक भद्रा बलशाली राक्षस राहलो तो माझा भाऊ आहे. तो स्वभावाने क्रूर आहे आणि यांना पाहून गेला आहे. हे सर्व निश्चितपणे कसे काय झोपले आहेत? सर्वांना ठार करून खाण्या घेऊन येण्यासाठी त्याने मला इकडे पाठविले आहे. परंतु तुम्हाला पाहून मीनाला ठार करण्याची इच्छाच माझ्या मनात उरली नाही. तुम्ही माझ्या इच्छेप्रमाणे वागून मला संतुष्ट केलेत तर मी कोणाच्याही धंद्याला हात लावणार नाही व तुम्हां सर्वांचे माझ्या भावापासून रक्षण करीन. तुम्हां सर्वांना मी स्वेच्छाप्रमाणे माझकडे येण्याच्या वळाने सुरक्षित जागी पोचती करीन. त्या जागी मी तुमच्या बरोबर निश्चिपण तुमची पत्नी म्हणून विहार करीन. माझी एवढी इच्छा पुरी करा."

गांधीचे चरित्र

[१०]

गांधीजींनी १० फेब्रुवारी रोजी, सध्या बरोबर दो कडे देता होता त्या प्रमाणे भारतीयत सर्वत्र प्रचलत आल्या नाचाची नोंदनी करण्यासाठी गांधीजी पकन निघाले. इंग्रिीय प्रेषा करतांना त्यांना कचेरीबाहेर काही इश्यांचे काही तरी कायदाच बाबू कायदाचे विषये त्यांच्या पैकी एक जण बोर बायल नाचाचा तहा फुट उंचीचा पळण गांधीजीचा पळदार होण. गांधीजींनी त्यावर कबळ घेताचून विचारतून केला तो माने पुढे एक मादला बाबि गांधीजींच्या कोठारात बाबू कायदा गांधीजी फाट बायल नाचाच्या काळिज वळताच तो पुढे येऊन विचार कायदा— "कोडे मिद्याला?"

केली. "हे राय!" एवंच गांधीजी वेगुड होऊन पळले. त्या दिवसीच गांधीजींनी कायमनाचा संपली जगले, परंतु गांधीजींचे काही अनुयायी व काही कोरे शिष सर्वेनी मिळून गांधीजींचा संचरित.

एवंचपळत ज्ञानेन्या गांधीजींचा उचलून गांधीजींचे एका पुढारलात येवे. सुटीवर गांधीच गांधीजींनी विचारले— "दोर आलस कोडे आहे?" त्यावर गांधीजींनी बकन मेल्लेच गांधीजींनी नाबिजने विष्णु गांधीजी म्हणाले— "त्याचा कोटय कायला हवे होते."

गांधीजींचा त्यांच्या एका मित्राने आगच्या पली डेवून कोतने व वहा वाय विषय त्यांची मेघासुध्दा कडव त्यांना बरे केले. गांधीजींच्या तपस्वी संदर्भी कवकगी करण्यासाठी त्यांच्या विराची व अनुयायी त्यांना वारहाय करण्यात मुरवत गांधीजीं रीच तपले तपले सुधारण्यावर

"बाईचा"